

Skattelitteratur

En bokanmälan av försäkringsdirektörerna Göran Melchior och Torkel Wingård

Sven Grundström; *Skatteaspekter på pensioneringsregler*, Svenska Civilekonomföreningen, Studentlitteratur.

Under de senare åren har skattereglerna för pensionsförsäkringar — såväl privata- som tjänstepensionsförsäkringar — ändrats flera gånger. Redan 1975 fick vi nya avdragsregler. Från och med 1976 års ingång har helt nya regler införts beträffande sortimentet av pensionsförsäkringar. Även under följande år har stora förändringar i skattelagstiftningen ägt rum. De nya reglerna är mycket komplicerade och delvis svåröverskådliga. Tyvärr finns inte något verk som behandlar de nya reglerna. Föreliggande handbok ger enligt förlagsreklamen en god översikt över det komplicerade och svåröverskådliga problemområdet. Tyvärr har ambitionerna inte infriats.

Detta komplicerade lagstiftningsområde behandlas på knappt 60 sidor. Övriga ca 130 sidor av boken upptar diverse bilagor såsom kopia av Svensk Författningssamling, kopior av olika försäkringsbrev samt redogörelse för förmåner som utgår från allmän försäkring m m. Ett fåtal sidor av dessa bilagor redogör för olika skattemål. Dessutom finns slutligen vissa definitioner och förkortningar.

Huvuddelen av boken ägnas tjänstepensionsfrågorna, vilket är naturligt med hänsyn till deras komplexitet och stora ekonomiska betydelse. Författarens ambition har varit att redovisa skattereglerna från både kvalitativ och kvantitativ synpunkt och att därvid också ge den nödvändiga civilrättsliga bakgrunden.

Det första av dessa kapitel behandlar arbetsgivares avdragsrätt för pensionskostnad mera generellt medan avsnittets övriga kapitel rör de olika tryggandeformerna i tur och ordning samt vissa gemensamma specialbestämmelser.

I inledningen till första kapitlet presenteras tryggandeformerna. Språkliga otympligheter, onödiga upprepningar och rena sakfel gör tyvärr framställningen ganska förvirrad. Redan i den allra första meningen sägs exempelvis att arbetsgivare "kan trygga en pensionsutfästelse genom att teckna a) . . . b) . . . c) . . . d) passivt avvakta pensionsfall". Man kan kanske overse med den egendomliga språkkonstruktionen men det är svårt att se lika milt på innebörden; att också den totala frånvaron av tryggande skulle vara en tryggandeform. Sedan tryggandeformerna för säkerhets skull räknats upp igen (på samma sida men nu korrekt), följer en redovisning av de kvalitativa och kvantitativa rekvisiten för avdragsrätt. Redogörelsen för tryggandelagen är en sam-

manfattning av Helmers-Ekströms bok och liksom på så många andra ställen i boken citeras ogenerat utan att källan anges. I framställningen av kommunal-skattelagens kvalitativa rekvisit bryts systematiken helt oförmedlat av ganska troskyldigt lekmanamässiga och sakligt illa grundade funderingar kring det kvantitativa problemet hur avdragsutrymmet skall beräknas när tryggande av efterlevandepension sker först efter den anställdes död.

De kvantitativa rekvisiten beskrivs korrekt men ytligt. Någon antydning om alla de problem som uppstår när jämförelse med en hypotetisk pension skall göras (huvudregeln kan ju beskrivas så) förekommer inte och än mindre några genomarbetade förslag till lösningar. Några exempel på tillämpning av huvudregeln lämnas under den vilseledande rubiken "Ex på beräkning av pensions-skuld enligt ITP-planen" som ger intryck av att det skulle vara en regelrätt PRI-skuld som beskrivs medan det i själva verket rör sig om en starkt förenklad rammodell.

Det följande kapitlet behandlar pensionsstiftelser. Framställningen är i stort sett invändningsfri men man studsar onekligen inför det franka påståendet att regler för styrelsebildning skulle saknas. Få styrelsebildningar torde vara så i detalj lagreglerade som just denna! Kapitlet avslutas med ett exempel på en pensionsutfästelse vilket förefaller en smula omotiverat just där eftersom en utfästelse ju alltid bildar grunden till tryggandet oavsett i vilken form detta sker. Som bilaga till kapitlet återges normalstadgar för pensionsstiftelse.

Kapitlet om tjänstepensionsförsäkring behandlar uteslutande alternativregeln (premien högst viss andel av lönen), vilket lätt kan ge läsaren intrycket att huvudregeln inte skulle vara tillämplig på försäkring. Verkligheten är ju att det stora flertalet tjänstepensionsförsäkringar följer huvudregeln, nämligen alla de som tecknas i SPP och som avser fullgörandet av ITP-planen. Genom en olycklig formulering framstår det dessutom som om arbetsgivare skulle kunna för samma arbetstagare åberopa både huvudregeln och alternativregeln samtidigt. Så är ju inte fallet vilket dessbättre framgår i bokens inledningskapitel.

Det fjärde kapitlet rör avtappningsreglerna vid kontoavsättning. Tjänstepensionsavsnittet avslutades därefter med två ytterst kortfattade kapitel om byte av tryggandeform och nedläggning av verksamhet respektive dispensfall.

Det sjunde kapitlet behandlar avdragsrätt för pensionsförsäkringar vid inkomst av rörelse, jordbruksfastighet och tjänst — d v s avdragsrätten för privata försäkringar.

Det inledande stycket anger att det finns vissa grupper i samhället som inte kan tjänstepensioneras såsom rörelseidkare, delägare i handels-, kommanditbolag m fl. Författaren räknar hit även anställda som helt saknar pensionsrätt i anställning och som inte är huvuddelägare. Det är förvisso inte korrekt att påstå att dessa senare anställda inte kan tjänstepensioneras. Om arbetsgivaren

önskar ge en sådan anställd pensionsrätt i anställning finns inget hinder där-
emot.

I det inledande kapitlet om privata pensionsförsäkringar anmärker inte författaren att för försäkringar tecknade senast 1975-01-20 en utökad avdragsram av 25.000 kr föreligger. Litet senare i framställningen förekommer visserligen denna avdragsram för äldre försäkringar, men den borde anmärkts redan inledningsvis.

De kvalitativa förutsättningarna för att en försäkring skall godtas som pensionsförsäkring anges i framställningen i huvudsak endast genom att innehållet i anvisningspunkt 1 till 31 § kommunalskattelagen redovisas. Det hade varit av värde för läsaren om framställningen kompletterats med ytterligare uppgifter. Så hade t ex vissa principer som Svenska Livförsäkringsbolagens Skattnämnd fastslagit bort ha angetts. En sådan princip har t ex lett fram till vissa regler om förmånstagareförordnandenas utformning.

Författaren anger att försäkringar kan återköpas, om det tekniska återköpsvärdet överstiger 10.000 kr dock först efter dispens. Även här borde ha angivits att dispensärenden avseende försäkringar tecknade senast 1975-12-31 inte handhas av Riksskatteverket utan av Svenska Livförsäkringsbolagens Skattnämnd. Vidare borde ha påpekats att det tekniska återköpsvärdet skall beräknas utan hänsyn tagen till eventuell ej tilldelad återbäring.

Ett sammanfattande omdöme om boken är att författarens ambition varit respektingivande men hans kunskaper alltför bristfälliga för att kunna förverkliga den. Det mesta är gods som lånats ihop från oredovisade källor och sammanställts utan tillräcklig systematik och stringens. Det slarviga intrycket förstärks av alla språkliga och formella felaktigheter. Det vore därför olyckligt om förlagets förhoppningar på denna bok som ett standardverk på området skulle bli infriade.

Den svenska skattehistorien av Enrique Rodriguez, Liber Läromedel, Stockholm 1981, 112 sidor, c:a pris 50 kr

Infördes den progressiva inkomstskatten verkligen av rättviseskäl? Har motiven för skatteförmågeprincipen alltid varit de som numera anses bära upp denna princip? Varför uttas inte bolagsskatt som tidigare progressivt? Svar på dessa och många andra frågor får den som läser *Den svenska skattehistorien* skriven av Enrique Rodriguez, filosofie doktor och verksam vid ekonomisk historiska institutionen vid Uppsala universitet. *Den svenska skattehistorien* är till stor del en förkortad version av författarens doktorsavhandling "Offentlig inkomstexpansion". Skriften är avsedd att ge en översiktlig beskrivning av det svenska skattesystemets framväxt och att förklara drivkrafterna bakom skatternas struktur och expansion.

Arbetet inleds med en rapsodisk översikt av beskattningen fram till sekel-skiftet. Rodriguez konstaterar att vår nuvarande skattestruktur framstår som ett mönster av enkelhet i jämförelse med vad som gällde för ett par hundra år sedan. I den fortsatta framställningen redogörs ganska utförligt för hur skatterna förändrats under innevarande århundrade. Skatterna indelas härvid i direkta och indirekta skatter, bolagsskatter samt socialförsäkringsavgifter. Jämsides med beskrivningen av skattesystemets förändringar skissar Rodriguez också orsakerna till dessa. Läsaren får bland annat följa hur finanspolitikens mål inte längre enbart blir att finansiera kronans och kommunernas verksamhet. Vidare lämnas en redogörelse för hur krigs- och kristidsskatter så gott som alltid medfört en bestående höjning av skattetrycket, emedan de snabbt infogats i den ordinarie beskattningen när de utomordentliga förhållandena upphört. I ett särskilt avsnitt som ägnas en internationell utblick och jämförelse ges perspektiv på de svenska offentliga inkomsternas utveckling och på det svenska skattetrycket.

Sammanfattningsvis kan sägas att skriften ger en intressant bakgrund till arbetet för alla som dagligen på ett mer "siffernära" sätt sysslar med vårt svenska skattesystem.

Bxd

Peter Melz: *Bokföringsmässiga grunder*, Juristförlaget, 97 sid, c:a pris 35:25 inkl moms.

I den företagsekonomiska utbildningen av jurister ges bokföringstekniken en helt annan tyngd än på företagsekonomiska institutionen. Det kan synas egendomligt men beror antagligen på att juristerna på sin begränsade tid behöver mycket fastare regler för att kunna följa olika redovisningstransaktioner. Det kan förklara varför Melz' bok till ungefär två tredjedelar byggs upp kring olika T-konton.

Den resterande tredjedelen har ett betydligt större allmänt intresse därför att framställningen där tar upp samspelet mellan bokföringslag och skatterätt på flera besvärliga områden. Pågående arbeten är ett exempel, olika avsättningar för att möta framtida utgifter ett annat. Sammanfattningsvis verkar boken välskriven och bör komma väl till pass inom juristundervisningen. Fast nog hade man väl kunnat hitta ett trevligare omslag?

Ulf Bergquist: *Utgiftsskatten styr rätt*, LTs förlag, 62 sid och häftad, c:a pris 30 kr

Den som framför allt behandlat utgiftsskatten i Sverige är som bekant profes-

sor Sven-Olof Lodin. Man kan ha delade uppfattningar om utgiftsskattens fördelar. De flesta torde dock vara överens om att Lodin framfört både för- och nackdelar och vinnlagt sig om en viss objektivitet.

Det framgår om inte annat när man läser Bergquists bok. Här framställs utgiftsskatten som lösningen på Sveriges alla problem — något som också antyds av titeln. Utgiftsskatten skulle således minska konsumtionen erkannerligen av lyxvaror. Därmed skulle också importen minska liksom bytesbalansunderskottet. Sparandet ökar vilket sägs minska inflationen liksom räntorna. Det sistnämnda är inte minst viktigt för bokens främsta målgrupp som kan antas vara lantbrukarna.

Det ökade sparandet förklaras av att ”dubbelbeskattning” avskaffas. Vad författaren här avser är inte helt klart. Om man bortser från förmögenhetsbeskattningen sker förstås ingen dubbelbeskattning av ex banksparende. Det enda som blir föremål för beskattning är sparandets avkastning vilket knappast är kontroversiellt. En annan sak är att en stor del av avkastningen förstås bara är kompensation för inflationen. Att undanta denna del från beskattning är en angelägen reform där det dock finns andra, och kanske bättre, lösningar än utgiftsskatten.

Ett viktigt men obevisat påstående som författaren gör är att en utgiftsskatt skulle minska skattefusket. Lodin hyser knappast sådana illusioner och det finns inget som ger vid handen att förutsättningarna på denna punkt skulle ha ändrats. Det verkar som författaren själv inte är helt säker på sin sak. Således tar han i slutet av boken upp ett antal diskussionspunkter. En av dessa går just ut på möjligheterna till skattefusk där Bergquist tydligen är intresserad av tips från allmänheten.

Mitt eget tips är att Bergquists bok framför allt kommer att tilltala utgiftsskattens kritiker.

Rolf Rundfelt